

Araştırma Makalesi/Research Article

Annelerin Tamamlayıcı Beslenmeye Yönelik Tutum ve Uygulamaları ile Bebeklerin Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışlarının İncelenmesi

Investigation of Maternal Attitudes and Practices Toward Complementary Feeding and Infants' Transition Behaviors to Complementary Feeding

Meltem Özcan¹ Kamile Akça² Ayşe Şahin³

¹Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzincan, TÜRKİYE

²Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gaziantep, TÜRKİYE

³Amasya Üniversitesi, Sabuncuoğlu Şerefeddin Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Amasya, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 25/09/2024

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 25/06/2025

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online: 23/06/2026

ÖZ

Amaç: Annelerin tamamlayıcı beslenmeye yönelik tutum ve uygulamaları ile bebeklerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel türde olup Mart-Temmuz 2023 tarihleri arasında 6–24 ay arası bebeği olan 220 anne ile yapılmıştır. Veriler, “Anneye ve Bebeğe ait Tanıtıcı Bilgi Formu”, “Annelerin Tamamlayıcı Beslenmeye Yönelik Tutum ve Uygulamaları Anketi” ve “Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan annelerin %57.3’ünün emzirmeye devam ettiği belirlenmiştir. Annelerin, tamamlayıcı beslenmede en sık kullandığı besinin yoğurt olduğu, %60.9’unun beslenmeye ilişkin bilgiyi sağlık çalışanından aldığı, %53.6’sının birkaç gün ara ile yeni besine geçtiği saptanmıştır. Tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeğinin puan ortalamasının 110.24±17.50 olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Çalışmada; gelir düzeyi, annenin çalışma ve emzirmeye devam etme durumu, bebeğin cinsiyeti, çocuk sayısı ve tamamlayıcı beslenmeye geçiş zamanının, tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarını etkilediği sonucuna varılmıştır. Annelerin tamamlayıcı beslenme konusunda bilgi düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerinin planlanması, tamamlayıcı beslenme sürecinin daha doğru ve sağlıklı geçirilmesini sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Anne, bebek, beslenme, tamamlayıcı beslenme

ABSTRACT

Objective: This study aims to investigate maternal attitudes and practices toward complementary feeding as well as infants' transitional behaviors to complementary feeding.

Methods: This study was conducted as a descriptive, cross-sectional research between March and July 2023 with 220 mothers who had infants aged 6–24 months. Data were collected using the “Mother and Infant Descriptive Information Form,” the “Questionnaire on Mothers’ Attitudes and Practices Regarding Complementary Feeding,” and the “Complementary Feeding Transition Behaviors Scale.”

Results: Of the mothers included in the study, 57.3% were found to continue breastfeeding. It was found that yogurt was the most commonly used food in complementary feeding, 60.9% of the mothers received information about feeding from health care professionals and 53.6% switched to a new food every few days. The score of the complementary feeding transition system was found to be 110.24±17.50.

Conclusion: The study found that income level, the mother's employment and breastfeeding status, the baby's gender, the number of children and the timing of the transition to complementary foods all influence behavior during the transition to complementary foods. Planning educational activities to increase mothers' knowledge of complementary feeding should make the process of complementary feeding more accurate and healthier.

Keywords: Complementary feeding, feeding, infant, mother

ORCID IDs of the authors: MÖ: 0000-0003-3223-6379; KA: 0000-0002-2833-8754; AŞ: 0000-0003-1240-0178,

Sorumlu yazar/Corresponding author: Dr. Öğr. Üyesi Meltem Özcan, Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Erzincan, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: mozcan@erzincan.edu.tr

Atıf/Citation: Özcan M., Akça K., Şahin A. (2026). Annelerin tamamlayıcı beslenmeye yönelik tutum ve uygulamaları ile bebeklerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarının incelenmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 9(3), 413-424. DOI:1038108/ouhcd.1555862

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Bebeğin ilk iki yıldaki beslenmesi tüm yaşamdaki sağlık durumu üzerinde etkilidir (Kramer ve Kakuma, 2004). Beslenme, büyüme ile birlikte sağlığın korunması ve geliştirilmesi için önemlidir. Dahası bebeğin bilişsel, motor ve psikososyal gelişimi için temel oluşturmaktadır (Fewtrell ve ark. 2011). Anne sütü, çocuk beslenmesinde eşsiz ve kabul edilen altın standart bir besin kaynağıdır (Kamini ve ark. 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bebeklerin ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenmesini, altıncı aydan itibaren tamamlayıcı besinlere başlanmasını ve iki yaşına kadar emzirmenin devam etmesini önermektedir. Bu öneriler, bebeklerin sağlıklı büyüme ve gelişmelerini desteklemekte ve anne sütünün önemini vurgulamaktadır (UNICEF, 2019).

Tamamlayıcı beslenme, bebeklerin anne sütünün yetersiz kaldığı dönemlerde, temel besinsel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla anne sütü veya formül mama ile birlikte verilen, ancak ilaç, vitamin ve mineral şurupları gibi özel ürünler dışında kalan gıdaların kullanılmasıdır (WHO, 2020). Bu süreç, bebeklerin büyüme ve gelişme ihtiyaçlarını desteklemek için uygulanan bir beslenme stratejisidir. Tamamlayıcı beslenme, çocuğun ihtiyaçlarına uygun ve dengeli besin öğeleri içermeli ve bu aşamada anne sütüne devam edilmelidir (Theurich ve ark., 2020). Bebek beslenmesinde anne sütü birincil besin kaynağı olarak korunmalıdır. Tamamlayıcı beslenme sürecinde, bebeğe verilecek ilk besinler, bebeğin yaşına uygun, sindirimi kolay ve yüksek besleyici değere sahip olmalıdır. Bu besinler, bebeğin sağlıklı gelişimini desteklemek için doğru seçilmeli ve bebeğin gelişim aşamasına uygun bir şekilde sunulmalıdır (Yazıcı, 2019). Tamamlayıcı beslenme süreci; besinlere geçiş zamanı, besinlerin türü, hazırlanma şekli ve pişirme yöntemi gibi faktörlerden etkilenebilir. Ayrıca, besleme sıklığı da bu sürecin önemli bir bileşenidir (Selimoğlu, 2014). Sağlıklı büyüme ve gelişim için, altı ile sekiz aylık bebeklere günde 2-3 kez, dokuz ile yirmi üç aylık bebeklere ise günde 3-4 kez tamamlayıcı besinler verilmesi tavsiye edilmektedir (Beşer ve Çokuğraş, 2018). Tamamlayıcı besinlere erken ya da geç başlanması bebek sağlığını olumsuz etkilemektedir. Tamamlayıcı besinlere erken başlanması anne sütü oluşumunu ve bebeğin anne sütü tüketimini azaltmaktadır. Dolayısıyla bağırsak mukozasında anne sütünün koruyucu etkisi azalmakta, bağırsak enfeksiyon riski artmakta ve bu durum bebek ölümüne sebep olmaktadır. Tamamlayıcı beslenmeye geç başlanması ise,

yetersiz beslenmenin bir sonucu olarak çocukların büyüme ve gelişme problemleri yaşamasına, çiğneme ve yutma güçlükleri yaşamalarına, nörolojik ve zihinsel gelişim bozukluklarına neden olabilir; ayrıca çocuğun fiziksel ve sosyal çevresine uyum sağlamasını zorlaştırabilir (Campoy ve ark., 2018).

Tamamlayıcı beslenmeye geçiş süreci, daha önce hiç tatmadığı yiyeceklerle karşılaşan bebek için önemlidir. Bu süreçte oluşan psikososyal sorunlar gelecekte çocuğun sağlığını ve büyümesini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla beslenme esnasında çocuğun duygularının dikkate alınması, sabırla, yavaş bir şekilde, zorlamadan değişik tatlar ile beslenme alışkanlığı kazandırılması gereklidir (Devecioğlu ve Gökçay, 2012). Bu çalışma ile annelerin tamamlayıcı beslenmeye yönelik tutum ve uygulamaları ile bebeklerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarının incelenmesi planlanmıştır. Literatürde genellikle annelerin tamamlayıcı beslenmeye yönelik bilgi deneyim ve uygulamaları ele alınmış fakat annelerin tamamlayıcı beslenmeye ilişkin tutum ve uygulamaları ile bebeklerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışı beraber ele alınmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel tiptedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye'nin doğusunda bulunan bir il merkezinde Mart -Temmuz 2023 tarihleri arasında bir aile sağlığı merkezine aşı uygulaması için gelen anneler oluşturmuştur. Aile Sağlığı Merkezinden son altı ayda 6-24 ay arası bebeği ile başvuran anne sayısının 420 olduğu öğrenilmiştir. Evreni bilinen örneklem formülü ile %95 güven aralığında ve %5 hata payı ile ulaşılması gereken en az sayı 201 olarak hesaplanmıştır. Olası veri kayıpları göz önünde bulundurularak çalışmaya katılmayı kabul eden, 6-24 aylık bebeğe sahip olan, iletişim ve görme problemi olmayan 220 anne ile çalışma tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, “Anneye ve Bebeğe ait Tanıtıcı Bilgi Formu”, “Annelerin Tamamlayıcı Beslenmeye Yönelik Tutum ve Uygulamaları Anketi” ve “Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği” kullanılmıştır.

Anneye ve Bebeğe ait Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan ve anne ile

bebeğe ait tanıtıcı özellikler ile ilgili soruları içeren bir formdur. İki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anneye ait tanıtıcı bilgiler (annenin yaşı, eğitim durumu, eşinin yaşı ve eğitim durumu, çalışma ve gelir durumu, çocuk sayısı vb.), ikinci bölümde bebeklerin tanıtıcı bilgileri (Bebekğin kilosu, cinsiyeti, doğum zamanı, doğum ağırlığı, doğum boyu, çalışma anındaki vücut ağırlığı, çalışma anındaki boyu vb.) yer almaktadır.

Annelerin Tamamlayıcı Beslenmeye Yönelik Tutum ve Uygulamaları Anketi: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan ankette, annelerin tamamlayıcı beslenmeye yönelik tutum ve uygulamalarını içeren (Emzirmeye devam etme durumu, tamamlayıcı beslenmeye geçiş nedeni ve zamanı, tamamlayıcı beslenmede en sık verilen besinler vb.) 10 soru yer almaktadır (Beşer ve Çokuğraş 2018; Uçar ve Şahin 2021; Tuncay ve ark., 2022).

Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği: Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği, Arslan (2022) tarafından 6-24 aylık bebeklerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 28 maddeden oluşmaktadır. Olumsuz beslenme zamanı, olumlu beslenme zamanı, beslenme reddi, beslenmeye isteklilik, beslenmeye isteksizlik olarak 5 alt boyuta sahiptir. Ölçekte 5'li likert tipi kullanılmış olup ters puanlanan maddeler bulunmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanın yüksek olması bireyin alt boyutun belirttiği özelliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Ölçekten elde edilen puanlar toplam puan ve alt boyutların ortalaması olarak hesaplanmaktadır. Elde edilebilecek minimum puan 28 iken, en yüksek puan 140'dır. Cronbach alfa katsayı değeri her bir faktör için 0.75-0.95 arasındadır ve ölçeğin toplam Cronbach alfa katsayısı 0.95 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçek alt boyutları 0.739-0.925 arasında ve toplam Cronbach alfa katsayısı 0.941 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler, aile sağlığı merkezine aşı uygulaması için başvuran 6-24 ay bebeğe sahip annelerden belirtilen tarihlerde, uygun oldukları vakitlerde, muayene ve iş akışına engel olmayacak şekilde, sözlü onam ve yazılı onayları alınarak toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, verilerin analizinde SPSS 25 (Statistical Package for Social Science) paket programı kullanılmıştır. Anne ve bebeklerin tanıtıcı

özellikleri verilirken sayı, yüzdelik, ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır. Bazı özellikler ile ölçek ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması için t-testi ve ANOVA testlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, kullanılan ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ile değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar %95 güven aralığı içerisinde ve $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sağlık ve Spor Bilimleri Etik Kurulundan etik onay alınmıştır (Toplantı Tarihi:31.01.2023, Protokol No: 01/15). İlgili kurumda çalışma yapılabilmesi için il sağlık müdürlüğünden kurum izni alınmıştır (E-15872173-604.02.02-212478335). Çalışmada kullanılan ölçek için ilgili yazarlardan izin alınmıştır. Veri toplamadan önce, annelere çalışmanın amacı ile ilgili bilgi verilerek sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Araştırmada İnsan Hakları Helsinki Deklarasyonu'na bağlı kalınmıştır.

Bulgular

Çalışmaya katılan annelerin %50.5'inin 30 yaş ve üzeri, %55.5'inin üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu ve %60.9'unun çalışmadığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamındaki annelerin eşlerinin %61.8'inin üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu ve %97.7'sinin herhangi bir işte çalıştığı belirlenmiştir. Annelerin %92.7'sinin çekirdek aileye sahip olduğu, %61.4'ünün gelirinin giderine denk olduğu ve %45.0'mın iki çocuğa sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Annelerin Tanıtıcı Özellikleri (n=220)

Özellikler	n	%
Yaş		
< 30 yaş	109	49.5
≥ 30 yaş	111	50.5
Eğitim Durumu		
İlkokul	10	4.5
Ortaokul	13	5.9
Lise	75	34.1
Üniversite ve üstü	122	55.5
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	86	39.1
Çalışmıyor	134	60.9
Eşin Eğitim Durumu		
İlkokul	11	5.0
Ortaokul	7	3.2
Lise	66	30.0
Üniversite ve üstü	136	61.8

Tablo 1.(devam) Annelerin Tanıtıcı Özellikleri (n=220)

Özellikler	n	%
Eşin Çalışma Durumu		
Çalışıyor	215	97.7
Çalışmıyor	5	2.3
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	204	92.7
Geniş Aile	16	7.3
Gelir Durumu		
Gelir giderden az	23	10.5
Gelir gidere denk	135	61.4
Gelir giderden fazla	62	28.2
Çocuk Sayısı		
1	86	39.1
2	99	45.0
≥3	35	15.9

Tablo 2’de görüldüğü gibi, çalışmaya dahil edilen annelerin %50.5’inin bebeğinin cinsiyetinin kız olduğu, %77.7’sinin miadında doğum yaptığı tespit edilmiştir. Bebeklerin yaş ortalamasının 14.23±5.98 ay, doğum ağırlığı ortalamasının 3259.04±511.03 g, çalışma verilerinin toplandığı andaki vücut ağırlığı ortalamasının ise 10.25±1.84 kg olduğu bulunmuştur. Bebeklerin doğum boylarının ortalamasının 49.86±1.77 cm ve çalışma verilerinin toplandığı andaki boy ortalamalarının ise 76.69±7.51 cm olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Bebeklerin Tanıtıcı Özellikleri (n=220)

Özellikler	n	%
Bebeğin Cinsiyeti		
Kız	111	50.5
Erkek	109	49.5
Doğum zamanı		
Miadında doğum (38-40. hafta)	171	77.7
Erken doğum (37. hafta ve öncesi)	32	14.5
Geç doğum (41. hafta ve sonrası)	17	7.7
Ort±SS Min. Max.		
Bebeğin yaşı (ay)	14.23±5.98	6 24
Doğum ağırlığı (g)	3259.04±511.03	1650 4900
Doğum boyu (cm)	49.86±1.77	42 58
Çalışma anındaki vücut ağırlığı (kg)	10.25±1.84	7 17
Çalışma anındaki boy (cm)	76.69±7.51	61 95

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; Min: Minimum; Max: Maximum

Annelerin %57.3’ünün emzirmeye devam ettiği ve %42.7’sinin emzirmeye devam etmediği tespit edilmiştir. Annelerin %46.8’i sütü olmadığı için/yetmediği için emzirmeye devam etmediklerini belirtmiştir. Annelerin %68.2’si zamanı geldiği için tamamlayıcı beslenmeye geçtiğini ifade ederken, %70.9’u bebeği altı aylıkken tamamlayıcı

beslenmeye geçtiğini belirtmiştir. Annelerin tamamlayıcı beslenmede en sık kullandığı besinin yoğurt olduğu saptanmıştır. Bebeğin yemek yemesine yönelik yapılan uygulamalar sorgulandığında, anneler en çok uygulanan yöntem olarak “ara verip tekrar denediklerini” ifade etmişlerdir. Annelerin %60.9’unun beslenmeye ilişkin bilgiyi sağlık personelinin aldığı belirlenmiştir. Annelerin %60.0’inin rondo/blender kullanmadığı, %90.9’unun katı ve pürüklü gıda verdiği, %53.6’sının birkaç gün ara ile yeni besine geçtiği saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Annelerin Tamamlayıcı Beslenmeye Yönelik Tutum ve Uygulamaları

	n	%
Annelerin emzirmeye devam etme durumu (n=220)		
Evet	126	57.3
Hayır	94	42.7
Emzirmeye devam etmeyenlerin anne sütünü kesme nedenleri (n=94)*		
Sütün olmaması/yetmemesi	44	46.8
Yeni bir gebelik olduğu için	8	8.5
Bebeğin emmek istememesi	40	42.6
Bebekte hastalık varlığı	2	2.1
Tamamlayıcı beslenmeye geçme nedenleri (n=220)		
Sütün yetmediği için	52	23.6
Çocuk kilo almadığı için	11	5.0
Aile/yakınların ısrarıyla	1	0.5
Zamanı geldiği için	150	68.2
İşe dönmek zorunda olduğum için	6	2.7
Tamamlayıcı beslenmeye geçme zamanı (n=220)		
3-5 ay	47	21.4
6 ay	156	70.9
7-8 ay	17	7.7
Tamamlayıcı beslenmede en sık verilen besinler**		
İnek sütü	47	21.4
Keçi sütü	4	1.8
Taze meyve suyu	101	45.9
Su + ekmek içi	70	31.8
Hazır meyve suyu	26	11.8
Yoğurt	205	93.2
Sebze ve meyve püresi	174	79.1
Çorba	185	84.1
Pirinç unlu muhallebi	89	40.5
Hazır bebek mamaları	53	24.1
Yemek suları	139	63.2
Bebek bisküvisi + süt	75	34.1
Yumurta sarısı	171	77.7
Peynir	142	64.5
Et	61	27.7

Tablo 3. (devam) Annelerin Tamamlayıcı Beslenmeye Yönelik Tutum ve Uygulamaları

	n	%
Bebeğin yemek yemesine yönelik yapılan uygulamalar**		
Yemek yeme sorunu yok	51	23.2
Zorla yedirme	30	13.6
Hiç uğraşmayıp bırakma	24	10.9
Ara verip tekrar deneme	122	55.5
Oyun oynatarak yedirme	90	40.9
TV, telefon izleterek yedirme	60	27.3
Tamamlayıcı beslenmeye ilişkin bilgi kaynakları**		
Bilgi almayanlar	29	13.2
Kitap/dergi	60	27.3
TV/internet	123	55.9
Komşular/akrabalar	65	29.5
Sağlık çalışanı	134	60.9
Tamamlayıcı besinleri hazırlamada rondo/blender kullanımı (n=220)		
Kullanıyor	88	40.0
Kullanmıyor	132	60.0
Bebeğe katı ve pürüklü gıda verilme durumu (n=220)		
Evet	200	90.9
Hayır	20	9.1
Yeni besinlere geçiş süreci (n=220)		
Her gün yeni bir besin	40	18.2
Birer gün ara ile yeni besin	42	19.1
Birkaç gün ara ile yeni besin	118	53.6
Bir hafta ara ile yeni besin	18	8.2
Ayda bir yeni besin	2	0.9

*Emzirmeye devam etmeyen 94 kişidir.

** Katılımcılar birden fazla seçeneği işaretlemiştir.

Ölçeğin genelinden ve her bir alt boyuttan alınan değerlerin min-max aralığı, ortalama değeri (X), standart sapması (SS) ve Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı Tablo 4’de sunulmaktadır. Buna göre tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeğinin puan ortalaması 110.24±17.50’dir. Buradan tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarının ortalamasının üzerinde olduğu söylenebilir (Tablo 4).

Gelir düzeyi ile beslenmeye isteklilik alt boyutu arasında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0.05). Post hoc analizinde gelir düzeyi ile olumsuz beslenme zamanı alt boyutu arasındaki farkın; gelir gıdere eşit olan ile gelir giderden az olan gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir (p<0.05) (Tablo 5).

Annenin çalışma durumu ile beslenmeye isteklilik alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Çalışmayan annelerin (4.18±0.72) bebeklerinin beslenmeye

isteklilik düzeyleri anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (t=- 2.258- p=0.025) (Tablo 5).

Tablo 4. Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği ve Alt Boyutların Puan Ortalamaları ve Cronbach Alfa Kat Sayıları

Ölçek ve Alt Boyutları	Alınan Değerler (Min-Max)	Ort±SS	Cronbach Alfa
Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği	41-140	110.24 ± 17.50	0.941
Olumlu Beslenme Zamanı	8-40	31.06 ± 6.18	0.925
Beslenmeye İsteklilik	6-25	20.45 ± 3.79	0.819
Olumsuz Beslenme Zamanı	6-30	23.20 ± 4.44	0.792
Beslenmeye İsteksizlik	10-30	23.55 ± 4.10	0.739
Beslenme Reddi	3-15	11.95 ± 2.48	0.792

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; Min: Minimum; Max: Maximum

Çocuk sayısı ile olumsuz beslenme zamanı ve beslenmeye isteksizlik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Post hoc analizinde çocuk sayısı ile olumsuz beslenme zamanı alt boyutu arasındaki farkın; iki çocuk ile bir çocuk sahibi olan gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Post hoc analizinde çocuk sayısı ile beslenmeye isteksizlik alt boyutu arasındaki farkın; iki çocuk ile bir çocuk sahibi olan gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir (p<0.05) (Tablo 5).

Bebeğin cinsiyeti ile olumsuz beslenme zamanı ve beslenme reddi alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Erkek bebeğe sahip annelerin bebeklerinin olumsuz beslenme zamanı ve beslenme reddi alt boyut puanları anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (Tablo 5).

Annelerin emzirmeye devam etme durumu ile tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeği ve olumlu beslenme zamanı, olumsuz beslenme zamanı, beslenme reddi alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Emziren annelerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeği ve olumlu beslenme zamanı, olumsuz beslenme zamanı,

beslenme reddi alt boyut puanları anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (Tablo 5).

Tamamlayıcı beslenmeye geçme zamanı ile tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeği ve olumlu beslenme zamanı, beslenmeye isteklilik, olumsuz beslenme zamanı alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Post hoc analizinde tamamlayıcı beslenmeye geçme zamanı ile tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeği arasındaki farkın; altı ay ile üç-beş ay olan gruplardan kaynaklandığı, tamamlayıcı beslenmeye geçme

zamanı ile olumlu beslenme zamanı alt boyutu arasındaki farkın; altı ay ile üç-beş ay ve yedi-sekiz ay ile üç-beş ay olan gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Post hoc analizinde tamamlayıcı beslenmeye geçme zamanı ile beslenmeye isteklilik alt boyutu arasındaki farkın; altı ay ile üç-beş ay olan gruplardan kaynaklandığı, tamamlayıcı beslenmeye geçme zamanı ile olumsuz beslenme zamanı alt boyutu arasındaki farkın; altı ay ile üç-beş ay olan gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Annelerin ve Bebeklerin Tanıtıcı Özellikleri ile Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği ve Alt Boyutların Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=220)

Tanıtıcı Özellikler		Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanları (Ort±SS)					
		Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği Toplam	Olumlu Beslenme Zamanı	Beslenmeye İsteklilik	Olumsuz Beslenme Zamanı	Beslenmeye İsteksizlik	Beslenme Reddi
Aile tipi	Çekirdek aile	3.93 ± 0.63	3.87 ± 0.78	4.08 ± 0.75	3.87 ± 0.74	3.93 ± 0.68	4.00 ± 0.82
	Geniş aile	3.90 ± 0.53	4.03 ± 0.67	4.15 ± 0.78	3.69 ± 0.64	3.83 ± 0.62	3.75 ± 0.79
	t	0.191	- 0.794	-0.318	0.946	0.565	1.188
	p	0.848	0.428	0.751	0.345	0.573	0.236
Gelir düzeyi	Gelir giderden az	3.78 ± 0.95	3.79 ± 1.08	3.71 ± 1.20	3.88 ± 1.06	3.73 ± 0.85	3.75 ± 1.07
	Gelir gidere eşit	3.96 ± 0.58	3.91 ± 0.73	4.15 ± 0.68	3.87 ± 0.71	3.93 ± 0.68	4.01 ± 0.74
	Gelir giderden fazla	3.93 ± 0.55	3.85 ± 0.71	4.08 ± 0.66	3.84 ± 0.67	3.98 ± 0.60	4.00 ± 0.88
	F	0.823	0.290	3.457	0.042	1.198	1.029
Eğitim durumu	İlkokul	3.72 ± 0.95	3.76 ± 1.02	3.62 ± 0.98	3.61 ± 1.20	3.90 ± 0.91	3.70 ± 1.12
	Ortaokul	3.89 ± 0.49	3.76 ± 0.54	4.09 ± 0.54	3.80 ± 0.65	4.00 ± 0.67	3.87 ± 0.94
	Lise	3.98 ± 0.63	3.97 ± 0.78	4.22 ± 0.69	3.84 ± 0.74	3.92 ± 0.72	4.02 ± 0.75
	Üniversite ve üstü	3.93 ± 0.60	3.85 ± 0.76	4.04 ± 0.78	3.90 ± 0.70	3.92 ± 0.64	4.00 ± 0.83
Çalışma durumu	F	0.531	0.552	2.207	0.535	0.057	0.537
	p	0.662	0.647	0.088	0.658	0.982	0.657
	Çalışıyor	3.85 ± 0.59	3.79 ± 0.76	3.94 ± 0.79	3.82 ± 0.69	3.83 ± 0.62	3.99 ± 0.82
	Çalışmıyor	3.98 ± 0.63	3.94 ± 0.77	4.18 ± 0.72	3.89 ± 0.76	3.98 ± 0.71	3.98 ± 0.83
Çocuk sayısı	t	-1.505	-1.386	- 2.258	- 0.596	- 1.660	0.084
	p	0.134	0.167	0.025*	0.552	0.098	0.933
	1	3.87 ± 0.67	3.83 ± 0.83	4.07 ± 0.75	3.77 ± 0.78	3.79 ± 0.70	3.98 ± 0.88
	2	4.03 ± 0.51	3.98 ± 0.67	4.17 ± 0.66	4.00 ± 0.66	4.04 ± 0.61	4.02 ± 0.77
Bebek cinsiyeti	3 ve daha fazla	3.81 ± 0.73	3.70 ± 0.82	3.90 ± 0.99	3.71 ± 0.79	3.91 ± 0.77	3.90 ± 0.85
	F	2.566	2.079	1.598	3.113	3.212	0.253
	p	0.079	0.128	0.205	0.046*	0.042*	0.776
	Kız	3.87 ± 0.68	3.80 ± 0.80	4.07 ± 0.71	3.76 ± 0.80	3.89 ± 0.73	3.86 ± 0.90
Bebeğin cinsiyeti	Erkek	4.00 ± 0.55	3.96 ± 0.73	4.10 ± 0.80	3.97 ± 0.65	3.96 ± 0.62	4.11 ± 0.71
	t	-1.602	-1.500	-0.247	- 2.086	-0.724	-2.274
	p	0.111	0.135	0.805	0.038*	0.470	0.024*

Tablo 5. (devam) Annelerin ve Bebeklerin Tanıtıcı Özellikleri ile Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği ve Alt Boyutların Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=220)

Tanıtıcı Özellikler		Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanları (Ort±SS)					
		Tamamlayıcı Beslenmeye Geçiş Davranışları Ölçeği Toplam	Olumlu Beslenme Zamanı	Beslenmeye İsteklilik	Olumsuz Beslenme Zamanı	Beslenmeye İsteksizlik	Beslenme Reddi
Doğum zamanı	Miadında doğum (38-40. hafta)	3.92 ± 0.64	3.86 ± 0.79	4.06 ± 0.78	3.84 ± 0.73	3.92 ± 0.69	3.98 ± 0.83
	Erken doğum (37. hafta ve öncesi)	3.89 ± 0.55	3.83 ± 0.68	4.11 ± 0.63	3.83 ± 0.81	3.83 ± 0.62	3.95 ± 0.81
	Geç doğum (41. hafta ve sonrası)	4.17 ± 0.56	4.16 ± 0.64	4.35 ± 0.64	4.08 ± 0.66	4.14 ± 0.69	4.09 ± 0.78
	F	1.297	1.210	1.150	0.827	1.187	0.176
Annelerin emzirmeye devam etme durumu	Evet	4.03 ± 0.57	3.97 ± 0.73	4.13 ± 0.77	4.02 ± 0.64	3.99 ± 0.64	4.14 ± 0.78
	Hayır	3.80 ± 0.66	3.75 ± 0.80	4.03 ± 0.73	3.65 ± 0.80	3.83 ± 0.72	3.77 ± 0.84
	t	2.783	2.121	0.902	3.852	1.686	3.322
	p	0.006*	0.035*	0.368	<0.001*	0.093	0.001*
Tamamlayıcı beslenmeye geçme zamanı	3-5 ay	3.64 ± 0.63	3.47 ± 0.73	3.73 ± 0.87	3.60 ± 0.74	3.78 ± 0.68	3.78 ± 0.86
	6 ay	4.02 ± 0.60	3.99 ± 0.75	4.22 ± 0.67	3.93 ± 0.72	3.97 ± 0.69	4.02 ± 0.82
	7-8 ay	3.95 ± 0.55	4.02 ± 0.65	3.87 ± 0.83	3.94 ± 0.74	3.86 ± 0.57	4.15 ± 0.63
	F	6.854	9.053	8.983	3.894	1.454	2.058
Tamamlayıcı besinleri hazırlamada rondo/blender kullanımı	Kullanıyor	3.84 ± 0.63	3.77 ± 0.77	3.97 ± 0.80	3.74 ± 0.71	3.92 ± 0.73	3.86 ± 0.83
	Kullanmıyor	3.99 ± 0.61	3.95 ± 0.76	4.16 ± 0.72	3.94 ± 0.74	3.92 ± 0.65	4.06 ± 0.81
	t	-1.734	-1.722	-1.836	-1.951	0.060	-1.752
	p	0.084	0.086	0.068	0.052	0.952	0.082
Bebeye katı ve pürütlü gıda verilme durumu	Evet	3.94 ± 0.59	3.89 ± 0.74	4.13 ± 0.70	3.86 ± 0.72	3.93 ± 0.65	3.98 ± 0.79
	Hayır	3.81 ± 0.88	3.76 ± 0.99	3.64 ± 1.09	3.88 ± 0.91	3.88 ± 0.91	4.00 ± 1.09
	t	0.639	0.696	1.986	-0.105	0.226	-0.060
	p	0.530	0.487	0.060	0.916	0.823	0.953
Yeni besinlere geçiş süreci	Her gün yeni bir besin	3.96 ± 0.71	3.90 ± 0.79	4.28 ± 0.70	3.81 ± 0.86	3.90 ± 0.86	4.00 ± 0.93
	Birer gün ara ile yeni besin	3.91 ± 0.71	3.88 ± 0.89	4.09 ± 0.80	3.81 ± 0.82	3.91 ± 0.78	3.88 ± 0.85
	Birkaç gün ara ile yeni besin	3.94 ± 0.58	3.90 ± 0.75	4.07 ± 0.76	3.89 ± 0.69	3.92 ± 0.59	3.98 ± 0.80
	Bir hafta ara ile yeni besin	3.95 ± 0.43	3.79 ± 0.57	3.85 ± 0.69	3.98 ± 0.59	4.07 ± 0.55	4.25 ± 0.63
	Ayda bir yeni besin	3.35 ± 0.15	3.18 ± 0.08	3.60 ± 0.00	3.33 ± 0.23	3.41 ± 0.35	3.33 ± 0.47
	F	0.465	0.480	1.288	0.503	0.498	0.974
	p	0.761	0.750	0.276	0.733	0.737	0.422

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; t: independent t test; F: tek yönlü varyans analizi (ANOVA); *p<0.05

Tartışma

Dünya Sağlık Örgütü ve Sağlık Bakanlığı bebeklerin beslenmesinde ilk altı ay sadece anne sütü ile beslenmesini, altıncı aydan sonra tamamlayıcı besinlere başlanılmasını ve emzirmenin iki yaşına dek tamamlayıcı besinlerle

beraber devam ettirilmesini önermektedir (WHO, 2003). Bu çalışmada annelerin çoğunluğunun emzirmeye devam ettiği tespit edilmiştir. Tuncay ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında annelerin %75.7'si, Yılmaz'ın (2019) çalışmasında

%50.8'sinin emzirmeye devam ettiği belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarının literatür ile uyum içinde olduğu görülmektedir. Ancak çalışmadaki tüm annelerin emzirmeye devam etmemesi en az iki yıl süre ile anne sütü ile beslemenin sürdürülmesi yönündeki Dünya Sağlık Örgütü'nün önerisine uyulmadığını göstermektedir.

Mevcut çalışmada, emzirmeye devam etmeyen annelerin yaklaşık yarısı, sütün olmamasını /yetmemesini sütünü kesme nedeni olarak belirtmiştir. Ulaş ve arkadaşları (2023) çalışmalarında annelerin %41.7'sinin sütlerinin kesilmesi sebebiyle emzirmeyi sürdüremediklerini tespit etmiştir. Tuncay ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında annelerin %59.5'i, Kaya ve Pirinçci'nin (2009) araştırmasında ise %27.5'i bebeği emmek istemediği için emzirmeye devam etmediğini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda annelerin çeşitli nedenlerle emzirmeye devam etmediği görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü emzirmenin iki yaşına kadar tamamlayıcı besinlerle devam ettirilmesini önermektedir (WHO, 2003). Bu bağlamda, emzirmeye iki yaşına kadar devam etmenin bebeğin bilişsel ve fiziksel gelişimi üzerine etkisi olup bağışıklık sisteminin desteklenmesi ve duygusal bağın sağlanması açısından önemli olduğu annelere anlatılmalı ve anneler bebeklerini iki yaşına kadar emzirmeye teşvik edilmelidir.

Bebeğin artmış olan besin ve enerji ihtiyacı altıncı aydan itibaren sadece anne sütü ile karşılanmamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, tamamlayıcı beslenmeye altıncı ayda başlanmasını önermektedir (WHO, 2019). Beslenme açısından yeterli tamamlayıcı gıdalara zamanında başlanması, optimal büyüme, gelişme ve çocuğun sağlığı için önemlidir (UNICEF, Infant and Young Child Feeding, Nutrition Section Program, 2011). Erken başlanan tamamlayıcı beslenme, emzirme süresini azaltmakla birlikte alerji ve enfeksiyon riskinin artmasına, geç başlanması ise yetersiz büyüme ve gelişmeye yol açar (Campoy ve ark., 2018). TNSA 2018 verilerinde altıncı aydan önce annelerin %12'sinin tamamlayıcı beslenmeye başladığı bildirilmiştir (TNSA, 2018). Yapılan bir çalışmada, tamamlayıcı beslenmeye zamanında başlamayan çocukların yetersiz beslenme olasılığının iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Chanie ve ark., 2021). Şenyazar ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında annelerin %29.3'ünün, Yılmaz'ın (2019) çalışmasında %26.0'ının, Ulaş ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında %22.6'sının, Sivri'nin (2014) çalışmasında ise annelerin

%57,4'ünün 4-6 ay arasında, %20,5'inin ilk ay içerisinde ek gıdaya başladığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada, annelerin yarısından fazlası “zamanı geldiği için tamamlayıcı beslenmeye geçtiğini” ifade ederek tamamlayıcı beslenmeye geçme nedenlerini bildirmişlerdir. Annelerin büyük çoğunluğunun (%70.9) tamamlayıcı beslenmeye altıncı ay itibarıyla geçtikleri saptanmıştır. Bu durumun, annelerin büyük çoğunluğunun hem üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip olması hem de tamamlayıcı beslenme ile ilgili bilgiyi sağlık çalışanlarından almasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tamamlayıcı beslenmeye geçiş döneminde seçilecek ek gıdalar, bebeğin optimum düzeyde büyüme ve gelişiminde uygun besin desteği sağlaması açısından önemlidir. Aksi halde bebeklerde anemi, vitamin A eksikliği gibi problemlerle birlikte nitelik ve nicelik bakımından eksik besleme nedeniyle ilerleyen yaşlarda dislipidemi, obezite ve diyabet gibi problemler görülebilmektedir (Souza ve ark., 2014). Kolay sindirilebilir özellikleri ve besleyici değerleri sebebi ile tamamlayıcı beslenmede ilk verilecek besinler yoğurt, pirinç muhallebisi, sebze ve meyve püresidir (Devecioğlu ve Gökçay, 2012). Motee ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında tamamlayıcı beslenme döneminde annelerin %69.2'sinin ev yapımı yemek ile satın alınabilir tahıl veya hazır konserveyi tercih ettiği, %66.9'unun beslenmeye sebze veya meyve püresiyle başladıkları ifade edilmiştir (Motee ve ark.,2013). Etiyopya'da yapılan bir çalışmada, altı ile 24 aylık çocuklara tahıl, baklagil, meyve ve sebzeler, süt ürünleri ve az da olsa etli yiyecekler verildiği bildirilmiştir (Demilew ve ark., 2017). TNSA 2018 verilerine göre emzirilmeye devam eden ve etmeyen 6-23 ay arasındaki çocuklara en sık verilen gıdaların peynir, yoğurt ve diğer süt ürünleri (sırasıyla %74 ve %73) ve meyve ve sebze olduğu (sırasıyla %77 ve %74) belirtilmiştir. Şenyazar ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında tamamlayıcı beslenmeye geçişte annelerin %99.6'sı yoğurt, %86.3'ü peynir, %57.3'ü ise muhallebi ile başladıklarını; Yılmaz'ın (2019) çalışmasında %42.2'si yoğurt, %29.4'ü ise çorba suyu ile başladığını belirtilmiştir. Çalışmamızda, annelerin tamamlayıcı beslenmede en sık kullandığı besinlerin yoğurt (%93.2), çorba (%84), sebze ve meyve püresi (%79.1) olduğu saptanmıştır. Yoğurt, toplumumuzda sık tüketilmesi, hazırlanması ve ulaşılmasının kolay bir besin olması, tazeliğinin ve içeriğinin anneler tarafından kontrol edilebilmesi,

kolay sindirilebilir özelliğe sahip olması nedeniyle ilk besin olarak tercih edildiği düşünülmektedir.

Çocuklarda reddedici beslenme davranışını engellemek için ebeveynlerin uygun beslenme tutumlarını sergilemesi, çocuğu beslerken fazla ısrarcı olmaması fakat yeterli ve dengeli biçimde beslemesi gereklidir (Yılmaz, 2019). İlk denemede bebeğin yeni bir tadı reddetmesi durumunda değişik zamanlarda 8-10 kez deneme yapıp tekrar bu tada alıştırılması tavsiye edilmektedir (Beşer ve Çokuğraş, 2018). Çalışmamızda bebeğin yemek yemesine yönelik yapılan uygulamalar arasında en çok uygulanan yöntemin “ara verip tekrar deneme” olduğu bulunmuştur. Yeni bir tada alışması için bir bebeğe en az 10 kez tadım yapılması gerektiği akılda tutulmalıdır. Beslenme zamanında çocuğun duyguları dikkate alınmalı, sabırla, yavaş ve fazla ısrarcı olmadan değişik tatlar denenerek beslenme alışkanlığı kazandırılmalıdır (Devecioğlu ve Gökçay, 2012).

Çalışmamızda annelerin %60.9'unun beslenmeye ilişkin bilgiyi sağlık personelinin aldığı belirlenmiştir. Uçar ve Şahin (2021) çalışmasında annelerin %38.0'nin emzirme ile tamamlayıcı beslenme bilgisini hemşire ve ebelerden, Yılmaz'ın (2019) çalışmasında annelerin %32.3'ü sağlık personelinin ve %35.4'ü akraba/yakın çevreden aldığı ifade edilmiştir. Sivri'nin (2014) yaptığı çalışmada da tamamlayıcı beslenmeye geçiş dönemi hakkında annelerin %54.4'ünün sağlık personeli tarafından bilgilendirildiği belirtilmiştir. Tamamlayıcı beslenme uygulamaları konusunda annelerin bilinçlendirilmesi çocuk sağlığı açısından oldukça önemlidir ve ailelere geleceğe yönelik rehberlik etmeye yönelik sağlık profesyonellerine büyük görev düşmektedir (Aktas ve Pappalardo, 2021; Kaya ve Prinçci 2009). Tamamlayıcı beslenme konusunda yapılan yanlış ve bilinçsiz uygulamalar olumsuz sonuçları ile sadece çocukluk çağında değil, yaşamın bütün dönemlerinde etkili olmakta ilerleyen yıllarda diyabet, obezite gibi hastalıkların oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir (Taplak ve ark., 2020). Doğru yönetildiğinde bu dönem, çocukların ileriki yaşamlarında iyi beslenme alışkanlıkları kazanmasını sağlayacaktır (Beşer ve Çokuğraş, 2018). Bu bağlamda çalışmamızda annelerin büyük çoğunluğunun bilgiyi sağlık çalışanlarından almış olması olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Çalışmada annelerin büyük çoğunluğunun rondo/blender kullanmadığı, bebeğe katı ve pürütlü gıda verdiği bulunmuştur. Bebeklerin öncelikli

olarak püre ile beslenmeye başlaması, akabinde sırası ile yarı katı ve parmak şeklinde katı beslenmesi sıkça tercih edilen bir beslenme biçimidir (Beşer ve Çokuğraş, 2018). Tamamlayıcı beslenmede, uygun gıdaların bebeğin yaşına ve gelişimine uygun bir yöntemle doğru kıvamda verilmesi hem gelişimsel açıdan hem de beslenme açısından önemlidir. Pürütlü ve katı gıdaların yaklaşık olarak 9-10 aylıkken bebeğe verilmemesinin bebeklerde beslenme güçlüğü riskini arttırdığı bildirilmektedir (Fewtrell ve ark., 2017). Bu bilgiler doğrultusunda çalışma sonucunda annelerin çoğunun rondo/blender kullanmayıp bebeğe katı ve pürütlü gıda vermesinin literatür açısından olumlu bir sonuç olduğu görülmektedir.

Beslenmeye dahil edilecek her yeni besinin teker teker eklenmesi, tat gelişimi ve oluşabilecek olası alerjik reaksiyonların takip edilmesi açısından önemlidir (Beşer ve Çokuğraş, 2018). Tamamlayıcı beslenmeye tek çeşit ile başlanmalı ve her yeni besin tek tek en az iki-üç gün ara ile eklenmelidir (Yazıcı, 2019). Çalışmamızda annelerin %53.6'sının birkaç gün ara ile yeni besine geçtiği saptanmıştır. Bu durumda çalışmaya katılan annelerin yeni besinlere geçiş sürecini iyi yönettiği ve doğru davranış sergilediği söylenebilir.

Çalışmamızda tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeğinden 110.24 ± 17.50 puan alınmıştır. Tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeğinin puan aralığı 28-140 arasında olduğu dikkate alındığında çalışmamızda tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarının ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Çalışmada, gelir düzeyi ve annenin çalışma durumu ile beslenmeye isteklilik alt boyutu arasında farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir. Gelir durumunu eşit ve az olarak belirten ve çalışmayan annelerin beslenmeye isteklilik alt boyut ortalamlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu ailenin sosyoekonomik düzeyinin bebeğin beslenmesinde etkili olduğunu göstermektedir. Annelerin beslenmeye karşı tutumları beslenmeye isteklilik alt boyutunda etkili olabilir. Akın ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmada, annenin çalışma durumunun annelerin bebek beslenmesi tutumlarını etkilediğini belirtmiştir. Fışkın ve Ölçer (2022)'in çalışmasında, çalışmayan annelerin çocuk besleme tutumlarının daha pozitif olduğu tespit edilmiştir. Fakat bazı çalışmalarda da çalışan annelerin çocuklarının besleme tutumlarının diğerler annelere kıyasla daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır (Yıldız ve Gölbaşı, 2020; Aydın ve Özyayın, 2022). Bu bulgudan yola çıkarak literatürde çalışan ve çalışmayan annelerin

çocuk besleme tutumlarının farklı olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, çocuk sayısı ile olumsuz beslenme zamanı ve beslenmeye isteksizlik alt boyutları arasında farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızda üç ve üzeri çocuğa sahip annelerin olumsuz beslenme zamanı ve beslenmeye isteksizlik alt boyut ortalamasının daha düşük olduğu görülmektedir. Çocuk sayısının fazla olması nedeniyle annenin beslenme açısından her çocuğa yeteri kadar zaman ayıramamasının sonuçların bu şekilde çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda erkek bebeğe sahip annelerin bebeklerinin olumsuz beslenme zamanı ve beslenme reddi alt boyut puanları anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Taplak ve arkadaşlarının (2020) yaptığı erkek cinsiyetin çoğunlukta olduğu (yedi erkek, üç kız) nitel çalışmada, annelerin büyük çoğunluğu, tamamlayıcı beslenme sürecinde bebeklerin besinlerin tadını beğenmeme, farklı gıdaları denemeyi istememe, gıdayı reddetme gibi güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Taplak ve ark, 2020). Bu doğrultusunda annelere eğitim verilerek çocuklarda oluşabilecek besin reddi ve enerji alımında azalmaların önüne geçilebilir.

Çalışmada emzirmeye devam eden annelerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeği ve olumlu beslenme zamanı, olumsuz beslenme zamanı, beslenme reddi alt boyut puanları anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Besin reddi tamamlayıcı beslenmeye geçiş döneminde bebeğin anne sütünden katı besinlere geçişine uyum sağlayamaması ile alakalı olabilmektedir (Arslan, 2022). Altıncı aydan önce ek besinlere başlanmamasının nedenleri arasında ilk aylarda kaşıkla beslenmenin zor olması, baş kontrolünün tam gelişmemiş olması da yer almaktadır (Yılmaz ve Bolışık, 2013). Bu nedenler tamamlayıcı beslenmede besin reddinin ve olumsuz beslenme zamanı alt boyutlarını negatif yönde etkileyebilir. Çalışmamızda annelerin büyük çoğunluğunun doğru zamanda ek gıdaya başlaması olumlu beslenme zamanı ve besin reddi alt boyutlarının yüksek çıkmasında etki etmiş olabilir.

Tamamlayıcı beslenmeye geçiş döneminde bebeğin ayına uygun olan besinler ile beslenmesi önemlidir. Bebeğe yaş olarak ayına uygun olmayan besinler verilmesi besin ve katı gıda reddinin ortaya çıkmasına ve beslenmeye karşı isteksizliğe neden olabilmektedir (Taplak ve ark., 2020). Çalışmamızda, tamamlayıcı beslenmeye geçme zamanı ile tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışları ölçeği ve olumlu beslenme zamanı,

beslenmeye isteklilik, olumsuz beslenme zamanı alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Tamamlayıcı gıdaların bebeğin beslenmesine dahil edildiği dönem, hızlı büyüme ve gelişmenin yaşandığı dönemdir. Bebekler beslenmeye oturabilmek, başını desteksiz tutabilmek, itme refleksinin kaybolması (besinlerin dil ile dışarı itilmesi) ve keşfedici beslenme davranışlarının oluşması gibi gelişimsel olarak hazır olmalıdır (Sivri, 2013). Çalışmamızda annelerin büyük çoğunluğunun altıncı aydan sonra tamamlayıcı beslenmeye başlaması nedeniyle bebeklerin fizyolojik ve nörolojik olarak buna hazır olması, olumlu beslenme zamanı ve beslenmeye istekliliğin anlamlı çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada annelerin emzirmeye devam etme durumları yüksek, emzirmeye devam etmeyen annelerin süttten kesme nedenleri ise çoğunlukla süttün olmaması/yetmemesi olarak belirlenmiştir. Annelerin çoğunluğu altıncı ayda tamamlayıcı beslenmeye geçmiş olup yarısından fazlası tamamlayıcı beslenme konusunda sağlık çalışanlarından bilgi aldıklarını ve birkaç gün ara ile yeni besinlere geçtiklerini ifade etmiştir. Çalışmada tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarının ortalamanın üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Anne sütünün, bebeğin sağlıklı büyüme ve gelişmesini altıncı aydan sonra yeterince destekleyememesi, tamamlayıcı beslenmenin bu süreçteki önemi arttırmaktadır. Bu nedenle tamamlayıcı beslenme konusunda doğum öncesi ve sonrasında annelerin desteklenmesi ve bu konudaki bilgi düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Araştırmanın Etik Yönü/Ethics Committee Approval:

Çalışma için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sağlık ve Spor Bilimleri Etik Kurulu'ndan (22.02.2023-242661 tarihli ve sayı: E-88012460-050.01.04-242661) ve Erzincan Sağlık Müdürlüğü'nden kurum izni (13.03.2023 tarihli ve sayı: E-67383369-449-211206111) alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/Kavram: MÖ, KA, AŞ; Tasarım: MÖ, KA, AŞ, Denetleme /Danışmanlık: MÖ, KA, AŞ, Analiz ve/veya Yorum: KA; Kaynak Taraması: MÖ, KA, AŞ, Makalenin Yazımı: MÖ, KA, AŞ., Eleştirel İnceleme: MÖ, KA, AŞ.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını açıklamışlardır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Çalışmada annelerin yarısından fazlasının tamamlayıcı beslenme hakkında sağlık çalışanlarından bilgi aldığı belirlenmiştir. Bu nedenle sağlık çalışanlarının düzenleyeceği eğitim faaliyetlerine tamamlayıcı beslenme konusu entegre edilmelidir.
- Çalışmada annelerin tamamlayıcı beslenmeye yönelik tutum ve uygulamalarının neler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tamamlayıcı beslenmeye geçiş davranışlarının da ortalamanın üzerinde puan aldığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar bu alanda yapılacak çalışmalara yol gösterici olacaktır.

Kaynaklar

- Akın B, Demir E, Gürdal A, Yılmaz S. (2021). 0-6 aylık bebeği olan annelerin bebek beslenmesine ilişkin tutumları ve tamamlayıcı besine geçiş süreleri. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(2), 472-478.
- Aktas ON, Pappalardo AA. (2021). Provider behavior and AAP complementary-food-introduction recommendations at variance. *The Journal of Pediatrics*, 228, 310-313.
- Arslan N. (2022). Bebek Liderliğinde Beslenme ve Geleneksel Tamamlayıcı Beslenme Eğitiminin Bebek Gelişimine Etkisi. Doktora Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Aydın B, Özaydın T. (2022). Annelerin çocuklarını besleme sürecindeki bilgi ve tutumlarının belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 31 (3), 395-404.
- Beşer ÖF, Çokuğraş FÇ. (2018). Zamanında doğmuş sağlıklı çocuklarda tamamlayıcı beslenme. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*, 10(6), 6-12.
- Campoy C, Campos D, Cerdó T, Diéguez E, García-Santos JA. (2018). Complementary feeding in developed countries: the 3 Ws (when, what, and why?). *Annals of Nutrition and Metabolism*, 73(Suppl. 1), 27-36.
- Chanie ES, Dagne Z, Jimma MS, Eyayu T, Nebiyu S, Wondifraw EB et al. (2021). The effect of timely initiation of complementary feeding and vitamin A supplementation on acute malnutrition among children aged 6-59 months attending Hamusit Health Centre, Northwest Ethiopia, 2021: A cross-sectional study. *Heliyon*, 7(11), e08449.
- Demilew YM, Tafere TE, Abitew DB. (2017). Infant and young child feeding practice among mothers with 0-24 months old children in Slum areas of Bahir Dar City, Ethiopia. *International Breastfeeding Journal*, 12(1), 1-9.
- Devecioğlu E, Gökçay G. (2012). Tamamlayıcı Beslenme. *Çocuk Dergisi* 12(4), 159-163.
- Fewtrell M, Bronsky J, Campoy C, Domellöf M, Embleton N, Mis NF et al. (2017). Complementary feeding: a position paper by the European Society for Paediatric Gastroenterology, Hepatology, and Nutrition (ESPGHAN) Committee on Nutrition. *Journal of Pediatric Gastroenterology and Nutrition*, 64(1), 119-132.
- Fewtrell M, Wilson DC, Booth I, Lucas A. (2011). Six months of exclusive breast feeding: how good is the evidence? *British Medical Journal*, 342, c5955
- Fışkın G, Ölçer Z. (2022). Annelerin beslenme davranışları ve çocuklarının beslenme sürecine yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 53-61.
- Kamini D, Amrita K, Preeti CG, Sadhana J. (2020). Breast milk components and neurodevelopment of children. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, 11(6), 216-221.
- Kaya D, Pirinççi E. (2009). 0-24 aylık çocuğu olan annelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi ve uygulamaları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(6), 479-484.
- Kramer MS, Kakuma R. (2004). The optimal duration of exclusive breastfeeding: a systematic review. *Advances in Experimental Medicine and Biology*, 554, 63-77.
- Motee A, Ramasawmy D, Pugo-Gunsam P, Jeewon R. (2013). An assessment of the breastfeeding practices and infant feeding pattern among mothers in Mauritius. *Journal of nutrition and metabolism*, 243852.
- Selimoğlu MA. (2014). Sağlıkta ve hastalıkta çocuk beslenmesi. İstanbul: Ömür Matbaacılık.
- Sivri BB (2014). 0-6 aylık bebeği olan annelerin katı gıdaya geçiş süreci ve emzirmeye ilişkin bilgi ve uygulamaları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (1), 59-65.
- Sivri SA. (2013). Beslenme. PS. Goday. (Eds), Rudolph Pediatri içinde. M.Yurdağök (Çev. Ed) (pp.89-134). Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Souza FISS, Caetano MC, Ortiz TT, Silva SGLD, Sarni, ROS. (2014). Complementary feeding of infants in their first year of life: focus on the main pureed baby foods. *Revista da Associação Médica Brasileira*, 60(3), 231-235.
- Şenyazar G, Gökçe Ş, Koç UF (2021). Annelerin tamamlayıcı beslenme hakkındaki tutum ve yaklaşımları. *Pamukkale Medical Journal*, 14(4), 836-845.
- Taplak, AŞ, Polat S, Erdem E, Taplak M. (2020). Annelerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş sürecinde yaşadıkları güçlükler: Niteliksel çalışma. *Journal of Academic Research in Nursing*, 6(2), 300-308.
- Theurich MA, Grote V, Koletzko B. (2020). Complementary feeding and long-term health implications. *Nutrition Reviews*, 78(Supplement_2), 6-12.

- Tuncay B, Efe YS, Erdem E. (2022). Annelerin tamamlayıcı beslenmeye ilişkin bilgi, deneyim ve uygulamaları. Yobü Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3(2), 186-195.
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA). 2018 Ana Raporu. Erişim tarihi: 18.08.2023, http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor
- Uçar B, Şahin ÖÖ. (2021). Yedi-24 aylık bebeği olan annelerin tamamlayıcı beslenmeye ilişkin bilgi ve uygulamaları: Hastane tabanlı bir araştırma. Çocuk Dergisi, 21(1), 48-55.
- Ulaş SC, Durgun SK, Çalım Sİ. (2023). Annelerin, 6-12 aylık bebeklerinin tamamlayıcı beslenmesine yönelik davranışları. Çocuk Dergisi, 23(1), 8-15.
- United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) 2011 Infant and young child feeding, nutrition section program. Erişim tarihi: 24.08.2023, <https://www.enonline.net/attachments/1470/unicef-iycf-programming-guide-may-26-2011.pdf>
- United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) The State of The World's Children (2019). Children, food and nutrition growing well in a changing world. Erişim tarihi: 24. 08. 2023, <https://www.unicef.org/media/60806/file/SOWC-2019.pdf>
- World Health Organization (WHO) 2003. Guiding Principles for Complementary Feeding of the Breastfed Child. Geneva. Erişim tarihi 28.08.2023, <https://www.who.int/publications/i/item/9275124604>
- World Health Organization (WHO) 2019. Infant and Young Child Feeding. Erişim tarihi:20.08.2023, <https://www.who.int/newsroom/fact-sheets/detail/infant-and-young-child-feeding>
- World Health Organization. 2020. Complementary feeding. Erişim tarihi: 24.08.2023, https://www.who.int/nutrition/topics/complementary_feeding/en
- Yazıcı B. (2019). Çocuklarda tamamlayıcı beslenme. Klinik Tıp Pediatri Dergisi, 11(5), 245-254.
- Yıldız İ, Gölbaşı Z. (2020). 4-6 aylık bebeği olan annelerin emzirme davranışları ile bebek beslenme tutumlarının belirlenmesi. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 14(4), 554-563.
- Yılmaz BH, Bolışık B. (2013). Çocuklarda Beslenme. Z. Conk, Z. Başbakkal, H.B., ve B. Bolışık (Ed.), Pediatri Hemşireliği içinde (s.233-268). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Yılmaz G. (2019). 0-24 aylık bebeklerin beslenme şekillerinin incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 8(4), 343-352.